

راهکارهای ارتقای «امنیت اجتماعی» از دیدگاه مقام معظم رهبری

فریباشایگان^۱

چکیده

زمینه و هدف: «امنیت اجتماعی» محصول تلاش جمعی در زندگی گروهی است و ایجاد، حفظ و گسترش آن متناسب با شرایط، زمان و مکان متفاوت است. پیچیدگی زندگی در جوامع امروزی باعث شده است که «گسترش امنیت اجتماعی» ضرورتی روزافزون برای زندگی توأم با آرامش و آسایش و رسیدن به پیشرفت مادی و معنوی باشد. تحقق «امنیت اجتماعی» در جامعه ایرانی، نیاز به ارائه راهکارهای بومی و متناسب با شرایط فرهنگی- اجتماعی و سیاسی کشور اسلامی ایران دارد، از این رو با بررسی دیدگاه مقام معظم رهبری، به عنوان شخصیتی که اشراف کلی به امور جامعه دارند و نظرات علمی و دینی ایشان می تواند در عرصه های مختلف، راهگشای مسئولان باشد، تحقیق حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال بوده است که راهکارهای ارتقا و گسترش امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری کدامند؟

روش تحقیق: برای انجام این تحقیق، با استفاده از روش تحلیل محتوا، به منابع مکتوب و سخنرانی های مقام معظم رهبری از آغاز ولایت ایشان یعنی ۱۳۷۸ تا ۱۳۹۰ که در سایت ایشان موجود بود، به صورت تمام شمار مراجعه شد.

یافته ها و نتیجه گیری: با توجه به یافته های تحقیق، می توان چنین نتیجه گرفت که: از جمله راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی، همکاری کلیه دستگاه های ذی ربط، حفظ هویت گروه های اجتماعی، ترویج و حفظ ارزش های دینی، وضع قوانین لازم، وحدت مردم و آمادگی حضور در زمان لازم برای حفظ امنیت اجتماعی است.

واژه های کلیدی: مقام معظم رهبری، امنیت اجتماعی، راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی، هویت اجتماعی، وحدت مردم.

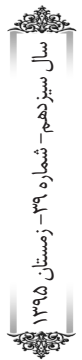
۱. استاد دانشگاه علوم انتظامی امین، shayegan_fa@yahoo.com

۱- مقدمه

زندگی جمعی در یک اجتماع بزرگ، نیاز به امکانات و زیرساخت‌های متناسب با آن دارد. از جمله نیازهای زندگی جمعی، امنیت مردمان آن جامعه است. زمانی که گروه‌های زیادی در یک سرزمین زندگی می‌کنند، تک تک افراد علاوه بر مسئولیت برای تأمین امنیت خود، وظیفه و مسئولیت تأمین امنیت دیگران را نیز بر عهده دارند و باید به گونه‌ای عمل کنند که موجبات ناامنی دیگران را فراهم نکنند. همچنین سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی هم در این زمینه وظیفه و رسالت خاص و تعریف شده‌ای بر عهده دارند. مقام معظم رهبری در بیان معنای امنیت اجتماعی می‌فرماید: «... معنای امنیت اجتماعی این است که مردم در محیط کار و زندگی خود، احساس خوف و تهدید و ناامنی نکنند». بر این اساس تأمین امنیت اجتماعی، همکاری و اشتراک بیشتر مردم و نهادها و سازمان‌ها را طلب نماید و آشنایی مردم و مسئولان با وظایف خود در رابطه با امنیت اجتماعی، از یک سو به استقرار هر چه بیشتر امنیت در جامعه و از سوی دیگر به کاهش هزینه برای حفظ و گسترش آن، کمک می‌کند.

اگرچه ممکن است شیوه‌ها و راهکارهای مختلفی برای ارتقای امنیت اجتماعی وجود داشته باشد که به موجب قوانین رسمی کشور، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های داخلی سازمان‌ها و نهادهای مرتبط، ابلاغ و بعضاً اجرا می‌شوند، ولی بعضاً تدابیر بزرگان و راهکارهای مدنظر کسانی که نسبت به امور امنیتی احاطه بیشتری دارد، می‌تواند فراتر از راهکارهای ابلاغی، به بسط و ارتقای امنیت اجتماعی کمک کند. در این راستا نظرات مقام معظم رهبری به عنوان فردی که اشرافیت کلی بر امور جامعه دارند و از افق بالاتری به مسائل نگاه می‌کنند، بیش از سایرین می‌تواند در ارتقای امنیت اجتماعی کارساز باشد. بنابراین مقاله حاضر در صدد شناخت نظرات مقام معظم رهبری در مورد راهکارهای ارتقا و گسترش امنیت اجتماعی است و سؤال اصلی تحقیق، آن است که: راهکارهای ایجاد، برقراری و توسعه امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری کدام‌اند؟ در بیان اهمیت و ضرورت تحقیق باید گفت: از آنجاکه برقراری امنیت اجتماعی و ارتقا و گسترش آن از اهمیت فراوانی در جامعه برخوردار است و بدون امنیت اجتماعی، زندگی جمعی

افراد میسر نمی‌شود؛ پس تحقیق در این زمینه ضروری است. این مقاله به‌طورخاص به ارائه دیدگاه مقام معظم رهبری در این زمینه می‌پردازد و به‌عنوان اولین مطالعه‌ای که در این موضوع صورت گرفته، می‌تواند به مسئولان کمک نماید که در راه ارتقای امنیت اجتماعی، شیوه‌های بومی و متناسب با فرهنگ اسلامی ایرانی را پیش گیرند و موفق‌تر عمل کنند.

۲- تحقیقات پیشین

اگرچه تحقیقاتی در مورد امنیت و امنیت اجتماعی وجود دارد، ولی مطالعه و بررسی امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری تاکنون صورت نپذیرفته است، از این رو در پیشینه تحقیق، به مطالعاتی که امنیت را در سایر ابعاد از دیدگاه مقام معظم رهبری بررسی کرده‌اند پرداخته می‌شود که نتایج حاصل به شرح زیر است:

۱-۲- «امنیت اخلاقی از دیدگاه رهبری» کتابی است که «جاویدی» گردآوری کرده و در سال ۱۳۸۹ انتشار یافته است. در ابتدا محقق تبیین می‌کند که مبارزه با ناامنی و ایجاد امنیت در جامعه، بخشی از اصل سوم قانون اساسی است که دولت را به ایجاد محیط مساعد برای رشد فضائل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوا و مبارزه با تمامی مظاهر فساد و تباهی ملزم می‌کند. بنابراین سخنان مقام معظم رهبری در این حوزه هم از جهت ولایت ایشان و هم از جهت سیاست‌گذاری‌های کلان ایشان در حوزه امنیت، مورداهمیت و توجه است.

در بخش اول این کتاب مفهوم امنیت اخلاقی و تاریخچه آن از دیدگاه رهبری مطرح شده و در بخش بعدی مصادیق امنیت و ناامنی اخلاقی به‌صورت جزئی بیان شده است. راهکارهای توسعه امنیت اخلاقی و برخورد با ناامنی اخلاقی، از دیگر فصول این کتاب است. در بخش چهارم به تلاش دشمنان در مورد اشاعه فرهنگ غربی در جهان پرداخته شده است. در بخش پنجم کتاب، محقق وظایف حکومت، نهادها و مردم را در مورد امنیت اخلاقی از سخنان معظم‌له استخراج نموده و در بخش آخر به بحث زنان و امنیت اخلاقی پرداخته است (جاویدی، ۱۳۸۹).

۲-۲- «امنیت انتظامی از منظر فرماندهی معظم کل قوا» عنوان کتابی است که در سال ۱۳۸۹ توسط معاونت تربیت و آموزش ناجا تدوین شده است. در این کتاب فرازهایی از رهنمودها و

تدابیر رهبر معظم انقلاب درباره نقش نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در تجلی امنیت و اقتدار ملی آورده شده است. کتاب از سه فصل تشکیل می‌شود: فصل اول در مورد امنیت، مفهوم، جایگاه، ابعاد و نقش نهادها و گروه‌های مختلف در تأمین آن است. در بخش دوم، به ویژگی‌های نیروی انتظامی و تفاوت آن با قبل از انقلاب پرداخته شده و در بخش سوم وظایف نیروی انتظامی و ارکان و سازمان‌های وابسته به آن، توضیح داده شده است.

این کتاب دارای ساختار آموزشی است و در پایان هر فصل هم سؤالاتی مطرح شده است. مطالعات کتاب ارتباط زیادی به تحقیق حاضر ندارد و فقط در بخش اول توضیح مختصری در مورد امنیت اجتماعی آورده شده که آن هم با امنیت اخلاقی مشترک گرفته شده است و تنها اشاره‌ای به صحبت‌های مقام معظم رهبری دارد که مربوط به امنیت اخلاقی است: «ناامنی اخلاقی این است که مردم در محیط جامعه و در کوچه و خیابان نتوانند طبق اعتقادات و دین و ایمان خود، آسوده و بی‌دغدغه حرکت کنند و با مناظری مواجه شوند که وجدان دینی آن‌ها را آزرده می‌کند...» (بیانات در تاریخ ۸۱/۷/۱۴، معاونت تربیت و آموزش ناجا، ۱۳۸۹).

۲-۳- «امنیت عمومی در اندیشه و بیانات مقام معظم رهبری» عنوان تحقیقی است که توسط دکتر افتخاری نوشته شده است. محقق با مراجعه به سایت مقام معظم رهبری، به تحلیل محتوای بیانات ایشان از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۸ پرداخته و به این نتیجه رسیده است که معظم‌له فقط در ۱۱ مورد از بیانات خود به‌طور مستقیم به امنیت عمومی اشاره داشته‌اند. نتیجه تحقیق از دیدگاه محقق، نشان می‌دهد که نگاه مقام معظم رهبری به امنیت عمومی نگاهی وسیع و عام‌نگرانه است و شاخص‌های بُعد مادی امنیت عمومی از دیدگاه ایشان عبارت‌اند از: امنیت فضای زندگی؛ محیط‌زیست فرهنگی؛ فساد (رابطه میان فساد و امنیت عمومی)؛ اخلاق بی‌بندوباری غربی؛ رواج مشروبات الکلی؛ دروغ‌گویی؛ خشونت افراد علیه یکدیگر - کم‌تحمیلی نسبت به یکدیگر؛ ستم به زنان - خشونت خانوادگی و شاخص‌های بُعد ذهنی امنیت عمومی عبارت‌اند از: «نظم اجتماعی» که متأثر از کارکردهای فرهنگی جامعه است؛ ایمان مذهبی مردم؛ اخلاق حسنه؛ مرزهای عقیدتی و ایمانی و ارزش‌های اجتماعی؛ تبعیض و بی‌عدالتی و رابطه اخلاق با عدالت اجتماعی

و امنیت عمومی و... . بایسته‌های اخلاقی- رفتاری کارگزاران امنیت عمومی از دیدگاه رهبری عبارت‌اند از: اخلاق و ادب اسلامی، رحمت، خوش‌رویی و مهربانی؛ آراستگی، نظم و انضباط؛ رابطه نزدیک، صمیمانه و محبت‌آمیز و مهربانانه با مردم؛ امانت‌داری؛ علاقه‌مندی به سرنوشت مردم و... . خط‌مشی‌های ترسیمی رهبری برای مسئولان حوزه امنیت عمومی نیز عبارت‌اند از: حفظ امنیت اسلامی در محیط جامعه؛ تأمین امنیت اجتماعی؛ تأمین امنیت جانی، مالی، روحی و اخلاقی و آسایش مردم؛ پاسداری از امنیت عمومی و دفاع از جان و مال آحاد ملت؛ سالم‌سازی محیط اجتماعی؛ حفظ حیثیت و آبروی ملت در تمامی ابعاد و... و حضور نیروی انتظامی در متن جامعه و زندگی مردم و رعایت جنبه‌های علمی روان‌شناختی و جامعه‌شناختی در برخورد با قشرهای مختلف مردم (افتخاری، ۱۳۸۹).

۳- مبانی نظری

۳-۱- تعریف مفاهیم

امنیت اجتماعی: «باری بوزان» امنیت اجتماعی را عبارت می‌داند از: توانایی گروه‌های مختلف صنفی، قومی، محلی، جنسی و... در حفظ هستی و هویت خود. در واقع «بوزان» امنیت را حالت فراغت از تهدید هویت جمعی و گروهی تلقی می‌کند (گروسی، ۱۳۸۸: ۵).

امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری: «وظیفه نیروی انتظامی، تأمین امنیت اجتماعی است. معنای امنیت اجتماعی این است که مردم در محیط کار و زندگی خود، احساس خوف و تهدید و ناامنی نکنند. این مسئله، خیلی مهم است. خداوند متعال در مقام منت گذاردن بر قریش می‌فرماید: ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ * الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾ (قریش، ۳ و ۴)؛ یعنی «امنیت دادن» را به عنوان یکی از دو نعمت، مورد تأکید قرار می‌دهد» (۱۳۷۳/۴/۲۹).

عدالت اجتماعی: «عدل» در لغت به معنای قرار گرفتن بین افراط و تفریط است به طوری که هیچ کم و زیادی در آن نباشد که همان اعتدال حقیقی است (المصطفوی، ۱۳۶۵: ۵۵).

به نظر می‌رسد اولین فردی که عدل را به مفهوم فوق معنا نمود امام علی (ع) است: «الْعَدْلُ يَضَعُ الْأُمُورَ مَوَاضِعَهَا» (نهج البلاغه، حکمت ۴۳۷)؛ یعنی «عدل، امور را در جای خود قرار می‌دهد».

امر به معروف و نهی از منکر: نظارت عمومی از طریق «امر به معروف» و «نهی از منکر» ضامن اجرای قوانین و عامل عزت مسلمانان است. اجرای آن، ضمن این که وظیفه حکومت است، برای تک تک افراد جامعه نیز واجب است. از این رو، در تعالیم اسلامی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در آموزه‌های دینی «معروف» به کاری اطلاق می‌شود که بر اساس موازین عقل و شریعت، نیکو شناخته شود (راغب اصفهانی، ۱۴۰۴: ۳۳۱) و «منکر» چیزی است که عقل‌های سالم آن را زشت می‌شمارند (همان: ۵۰۵). این دو در ایجاد امنیت اجتماعی تأثیر شگرفی دارند، چراکه امر به خوبی‌ها و نهی از بدی‌ها دو اصل پذیرفته شده در همه اقوام و ملل در طول تاریخ زندگی انسان بوده است، زیرا این دو اصل در بردارنده منافع انسان‌ها و منطبق با عقل و فطرت آنان است (هاشمیان‌فر، ۱۳۸۸: ۱۹۱). در قرآن کریم هم آمده است:

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾
(آل عمران، ۱۰۴)؛ «و باید از میان شما، گروهی، [مردم را] به نیکی دعوت کنند و به کار شایسته وادارند و از زشتی بازدارند، و آنان همان رستگارانند».

دیدگاه و نظریه‌های موجود در مورد امنیت اجتماعی، محصول بررسی دیدگاه‌های صاحب‌نظران غربی است و منابعی که به این موضوع با رویکرد بومی ایرانی-اسلامی پرداخته باشد، وجود ندارد. لذا در این تحقیق که هدف آن بررسی راهکارهای امنیت اجتماعی از دیدگاه صاحب‌نظر اسلامی-ایرانی (مقام معظم رهبری) است، مبانی نظری هم از همین منظر مورد مطالعه قرار می‌گیرند و به دیدگاه اسلام در خصوص امنیت اجتماعی پرداخته می‌شود:

۳-۲- راهکارهای تأمین امنیت اجتماعی از نظر اسلام

یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های جوامع بشری در جهت تأمین امنیت، یافتن راهی است که امنیت بر آن اساس برقرار شود و به اصطلاح امروزی به «امنیت پایدار» ایجاد شود. به عبارت دیگر مسئله آن است که چگونه می‌توان مفهوم امنیت را از مرحله تئوری و نظری به مرحله عمل و اجرا رسانید و آن را در حیطه فعالیت‌های فردی و اجتماعی محقق و نهادینه نمود و در نتیجه جامعه‌ای به وجود آورد که در آن، افراد هم از لحاظ زندگی شخصی و خصوصی و هم از لحاظ زندگی

اجتماعی و تعامل با دیگران، احساس امنیت نمایند؟ قرآن کریم در جهت برقراری و تأمین امنیت اجتماعی، راه‌حل‌ها و راهکارهای فراوانی را ارائه نموده است که به‌طور اختصار به چند مورد از این راهکارها اشاره می‌شود:

توجه به عبادت و یاد خدا

قرآن کریم همواره به انسان‌ها تذکر می‌دهد که اگر طالب آسایش و آرامش هستید، راهی جز یاد خدا، فراوی شما نیست: ﴿... أَلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ (رعد، ۲۸): «... آگاه باشید دلها فقط به یاد خدا آرام می‌گیرند».

هنگامی که دل و جان انسان در اثر یاد خدا به ساحل آرامش رسید به‌طور طبیعی جامعه بشری نیز از امنیت اجتماعی مطلوبی برخوردار خواهد شد.

قرآن کریم به‌منظور ایجاد روحیه به یاد خدا بودن، آدمیان را به اقامه نماز امر نموده است زیرا «نماز» مهم‌ترین و زیباترین جلوه یاد خداست: ﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ (طه، ۱۴): «منم، من، خدایی که جز من خدایی نیست، پس مرا پرستش کن و به یاد من نماز برپا دار».

۳-۳- نقش نماز در تأمین امنیت اجتماعی

شاید بتوان گفت که امنیت اجتماعی، بیشتر از جانب کسانی تهدید می‌شود که شخصیت فردی آن‌ها بنا به علل گوناگون مورد اهانت واقع شده و «کرامت نفس» خود را از دست داده‌اند. چنین افرادی که شخصیت آن‌ها لگدکوب گردیده و دیگر عزت و کرامتی برای خود قائل نیستند، از ارتکاب انواع و اقسام بزهکاری‌ها و جرم و جنایت‌های اجتماعی، ابایی نداشته و احساس شرمساری نمی‌کنند و به همین دلیل جامعه از شر آن‌ها ایمن نخواهد بود. سخن حکیمانه‌ای که از پیشوای دهم شیعیان، امام هادی (علیه السلام) نقل شده است: «مَنْ هَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فَلَا تَأْمَنُ شَرُّهُ» (ابن شعبه، ۱۳۸۲: ۴۸۳)؛ «کسی که خود را خفیف و خوار می‌داند و در باطن، احساس پستی و حقارت می‌کند از شر او ایمنی نداشته باش» (به نقل از: فرید، ۱۳۷۴، ج ۲: ۳۷۳).

اما نقطه مقابل این مطلب، «وجود کرامت نفس و احساس عزت» است که آدمی را از هرگونه

گناه فردی و اجتماعی باز می‌دارد، همان‌گونه که امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: «مَنْ كَرَمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ لَمْ يُهِنْهَا بِالْمَعْصِيَةِ» (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶: ۲۳۱)؛ «کسی که بزرگی و کرامت نفس خود را باور دارد هرگز با پلیدی گناه پست و موهونش نمی‌کند».

با توجه به آنچه بیان شد، این نتیجه حاصل می‌شود که برای برقراری «امنیت اجتماعی» یکی از راهکارهای اساسی و مهم، آن است که عوامل عزت‌آفرین و کرامت‌بخش را شناسایی و تقویت نمود تا افراد جامعه با تمسک و عمل به آن‌ها از چنان کرامت نفسی برخوردار شوند که ارتکاب گناه حتی در خلوت و پنهانی برای آن‌ها امری دشوار و هراسناک جلوه کند و بدین ترتیب انسانی که از چنین «تربیت الهی» برخوردار گردد هرگز نه در عرصه زندگی فردی و نه در عرصه زندگی اجتماعی، تهدیدی برای «امنیت و آسایش» خود و جامعه نخواهد بود. در مسیر «کرامت بخشی» به نفوس انسان‌ها، بدون شک، یکی از مهم‌ترین عوامل و راهکارهای قابل توجه که در عین حال هیچ‌گونه هزینه‌ای را در بر ندارد، امر مقدس و عظیم «نماز» است. نماز در واقع حلقه اتصال انسان با وجودی عظیم‌الشان و بی‌نهایت، به نام خداست که یکی از مهم‌ترین اسامی و صفات او «کریم» به معنی بزرگوار و کسی است که به مصداق آیه شریفه «پس همانا تمامی عزت آن از خداست» دارنده تمامی مراتب عزت است و یقیناً انسانی که با او مرتبط شود، رنگ و بوی خدایی به خود می‌گیرد و «کریم» می‌شود و «عزیز» می‌گردد و چون چنین شد هرگز نفس کریم و عزیز خود را با گناه نمی‌آلاید و جامعه از جانب او در امنیت و آسایش قرار خواهد گرفت.

از سوی دیگر همان‌گونه که می‌دانیم، خداوند عزیز در آیه ۴۵ سوره عنکبوت یکی از مهم‌ترین آثار نماز را «دور نمودن نمازگزار از فساد و فحشا» ذکر می‌نماید و می‌فرماید: «همانا نماز از زشتی و منکر باز می‌دارد».

در نتیجه انسان نمازگزار فردی است به گناه نزدیک نمی‌شود؛ چراکه صبح و شام با خدای خود در راز و نیازی عاشقانه است و حضور او را به‌طور مداوم درک می‌کند. نماز، نفس سرکش را مؤدب به آداب الهی و ملزم به رعایت حقوق فردی و اجتماعی دیگران می‌نماید و در نتیجه «امنیت اجتماعی» را در بالاترین سطح برای جوامع بشری به ارمغان می‌آورد.

«نماز» بنا به تصریح آیه شریفه ﴿... إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهِي عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ...﴾ (عنکبوت، ۴۵) انسان را از غیبت، دروغ، سرقت، قتل نفس، تجاوز به حریم خصوصی دیگران، رباخواری، زنا، چشم‌چرانی، تهمت، حرام‌خواری، قمار، شرب خمر و هر عملی که به نوعی تجاوز به حقوق دیگران و در نتیجه ایجاد اختلال در امنیت اجتماعی است بر حذر می‌دارد. اگر تمامی سعی و تلاش متولیان «ایجاد امنیت» و تئوری پردازان اجتماعی، دست یافتن به راه‌حلی عملی و کارا برای از بین بردن ناامنی و ریشه‌کن کردن عوامل آن است، پس چرا از آسان‌ترین و بهترین راه‌حل این امر یعنی «نماز» غافل باشند؟ و درست به همین خاطر است که ما معتقدیم برای برقراری امنیت اجتماعی بهترین و مهم‌ترین راه، اصلاح و بهینه‌سازی رابطه‌ی انسان با خداوند و تلاش در جهت آشنا کردن انسان‌ها با خالقشان است و این امر ممکن نخواهد بود مگر از طریق «اقامه نماز».

۳-۴- اجرای حدود اسلامی

اسلام آیینی است که به‌منظور فراهم کردن فضای امن و مبرا از هرگونه ناامنی و نگرانی، در کنار عوامل تشویقی، برخی قوانین و مقررات تنبیهی را نیز مقرر نموده است؛ زیرا به تجربه ثابت شده است که برخی انسان‌ها تنها هنگامی که با مجازات سخت و کیفر شدید مواجه می‌شوند، دست از گناه می‌کشند و خود را آلوده به معصیت نمی‌نمایند. از آنجاکه گناهی که از آدمی سر می‌زند اغلب به حیطة فردی خویش محدود نمی‌شود و عواقب و ثمرات آن دامن‌گیر اجتماع نیز می‌گردد و در نتیجه امنیت اجتماعی را به مخاطره می‌افکند، اجرای این قوانین و مقررات باید از سوی مجریان حکومت اسلامی، با جدیت دنبال شود.

۳-۵- اهتمام به تخصص و تعهد آحاد جامعه

در آموزه‌های اسلامی، به تخصص و عقلانیت، اهمیت زیادی داده شده است و کسانی که بدون تخصص و کارشناسی، وارد مدیریت در عرصه‌های گوناگون دولتی شوند، حتی اگر اخلاقاً افراد خوبی باشند، خائن به جامعه اسلامی، محسوب می‌شوند. تخصص و عقل، لوازمی بسیار مهم هستند؛ زیرا در سرنوشت و حقوق، فقر و رفاه، استقلال و رشد ملی جوامع بشری تأثیر می‌گذارند؛ اما اسلام، تخصص و عقل‌ابزاری را در ادامه عقل توحیدی و عقل اخلاقی یعنی در

چارچوب توحید، عدالت و اخلاق، به رسمیت می‌شناسد و نه مستقل از آن‌ها و در تعارض با آن‌ها (هاشمیان فر، ۱۳۸۸: ۱۹۳). قرآن کریم از زبان یوسف (علیه السلام) می‌فرماید: ﴿قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ﴾ (یوسف، ۵۵)؛ «یوسف گفت: مرا بر خزانه‌های این سرزمین بگمار، که من نگهبانی دانا هستم».

حضرت علی (علیه السلام) نیز در فرمان تاریخی‌اش به مالک اشتر در مورد استخدام کارمندان چنین دستور می‌دهد: «ثُمَّ انظُرْ فِي أُمُورِ عُمَالِكَ، فَاسْتَعْمِلْهُمْ اخْتِبَارًا، وَلَا تُؤَلِّمْهُمْ مُحَابَاةً وَأَثَرَةً، فَإِنَّهُمَا جَمَاعٌ مِنْ شُعْبِ الْجَوْرِ وَالْخِيَانَةِ. وَتَوَخَّ مِنْهُمْ أَهْلَ التَّجْرِبَةِ وَالْحَيَاءِ، مِنْ أَهْلِ الْبُيُوتَاتِ الصَّالِحَةِ الْقَدَمِ فِي الْإِسْلَامِ الْمُتَقَدِّمَةِ، فَإِنَّهُمْ أَكْرَمُ أَخْلَاقًا، وَأَصَحُّ أَعْرَاضًا، وَأَقْلُّ فِي الْمَطَامِعِ اشْرَافًا، وَأَبْلَغُ فِي عَوَاقِبِ الْأُمُورِ نَظْرًا» (نهج البلاغه، نامه ۵۳)؛ «سپس در امور کارگزاران حکومت دقت کن و آنان را پس از آزمایش به کارگیر، از راه هوا و هوس و خودرایی آنان را به کارگردانی مگمار، زیرا هوا و هوس و خودرایی جامع همه شعبه‌های ستم و خیانت است. از عاملان حکومت، کسانی را انتخاب کن که اهل تجربه و حیا هستند، و از خانواده‌های شایسته و در اسلام پیش قدم‌ترند، چراکه اخلاق آنان کریمانه‌تر، و خانواده‌ایشان سالم‌تر، و مردمی کم‌طمع‌تر، و در ارزیابی عواقب امور دقیق‌ترند».

شکل (۱) راهکارهای ایجاد امنیت اجتماعی مستخرج از آیات فوق

در مجموع، «توجه به خداوند» که موجب دوری از ظلم و بی‌عدالتی می‌شود، «اجرای حدود الهی» و «امر به معروف» و «نهی از منکر» از روش‌های ایجاد امنیت اجتماعی از منظر اسلام هستند که می‌توانند به دوام و بقای افراد جامعه و حفظ هویت آنان کمک کنند.

۴- روش تحقیق

قابلیت اعتبار^۱ و پایایی^۲ تحقیق کیفی متفاوت از تحقیق کمی است. در تحقیقات کمی با استفاده از روش‌های پیش‌آزمون (پری‌تست) آلفای کرونباخ و محاسبات آماری، می‌توان اعتبار و روایی را محاسبه کرد؛ اما در تحقیقات کیفی این امکان وجود ندارد. «لینکلن و گوبا» بررسی صحت تحقیق کیفی را به طریق زیر ارائه می‌دهند:

- در تحقیق کیفی پژوهشگر باید بتواند به صورتی معقول و مناسب، پارامترها را مشخص و بیان نماید و مرزها و محدوده تحقیق را بر اساس چهارچوب نظری، مشخص کند تا تحقیق روایی داشته باشد.

- مهم این است که تحقیق در محتوای یک مجموعه تئوری خوب گنجانده شده باشد.
- پژوهشگر برای حل مسئله تعمیم‌پذیری باید به چهارچوب نظری مراجعه کند و نشان دهد که با توجه به اصول مفاهیم و الگوها، چگونه می‌توان داده‌ها را جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل کرد، تا دیگران هم با استفاده از همین پارامترها بتوانند تحقیق مشابهی را انجام دهند.

- راه دیگر این است که داده‌ها تقویت شوند؛ یعنی داده‌ها از منابع گوناگون جمع‌آوری شوند و از چندین منبع برای شفاف کردن، تأیید نمودن و تقویت تحقیق، استفاده شود.

در این تحقیق، توجه فراوانی به استفاده از روش‌های مختلف برای بالا بردن اعتبار و پایایی تحقیق شده است، از جمله بر اساس آنچه «لینکلن و گوبا» (مارشال و راس من، ۱۳۷۷: ۱۹۶-۱۹۹) گفته‌اند، در جمع‌آوری اطلاعات منابع متعدد و مرتبطی مورد مطالعه قرار گرفته و شاخص‌های مستخرج از بیانات که بر مبنای نظریه‌های علمی به دست آمده است، به تأیید خبرگان و صاحب‌نظران در حوزه امنیت رسانده شده است.

1. Validity.
2. Reliability.

با توجه به موضوع مقاله حاضر که ارائه راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری است، روش این تحقیق، کیفی و از نوع توصیفی-تبیینی است. «تحقیق کیفی» مجموعه فعالیت‌هایی مانند مشاهده، مصاحبه، قوم‌شناسی، و... است که هر کدام به نحوی محقق را در کسب اطلاعات دست اول درباره موضوع مورد تحقیق یاری می‌دهند (دلاور، ۱۳۷۶: ۲۵۸). تکنیک تجزیه و تحلیل داده‌ها در این تحقیق «تحلیل محتوا» است. «تحلیل محتوا» به عنوان یک روش، عبارت است از شناخت و برجسته ساختن محورهای یا خطوط اصلی یک متن یا متون مکتوب، یک یا مجموعه‌ای از سخنرانی‌ها، وصیت‌نامه‌ها، نامه‌های خصوصی و... (ساروخانی، ۱۳۸۱: ۲۸۱) که در آن سطح تحلیل «خرد» و واحد تحلیل «جمله» است.

روش جمع‌آوری داده‌ها به صورت اسنادی-کتابخانه‌ای است و سپس شاخص‌های استخراجی در قالب پرسش‌نامه برای تأیید به خبرگان داده شده است. جامعه آماری نیز دو گروه بودند:

- کلیه اسناد، مدارک و منابع مکتوب و صوتی سخنرانی‌های مقام معظم رهبری از آغاز ولایت یعنی ۱۵ خرداد ۱۳۶۸ تا مهرماه ۱۳۹۰ است که به صورت تمام‌شمار مورد مطالعه و تحلیل محتوا قرار گرفته‌اند. واحد تحلیل در این بخش هر جمله پاراگرافی است که مرتبط با موضوع باشد.
- پاسخگویان به پرسش‌نامه تأیید شاخص‌ها که شامل صاحب‌نظران، اساتید و کارشناسان مرتبط با موضوعات امنیتی و شناخت نظرات رهبری است که حجم این نمونه، ۳۶ نفر شد.

با توجه به کیفی بودن تحقیق و مکتوب بودن مطالب، تکنیک تجزیه و تحلیل داده‌ها تحلیل محتوا است؛ از این رو در مرحله اول از بین کل بیانات مقام معظم رهبری، مطالب مربوط به امنیت اجتماعی استخراج شد. این مطالب شامل صحبت‌های معظم‌له که به طور مستقیم به امنیت اجتماعی اشاره دارند و نیز صحبت‌هایی که در مورد هر یک از شاخص‌های امنیت اجتماعی که از تئوری‌ها استخراج شده است، می‌باشد. سپس به دسته‌بندی و شاخص‌بندی بیانات پرداختیم. در مرحله بعد، شاخص‌های استخراج‌شده در ذیل مؤلفه‌های مرتبط با سؤالات تحقیق، جهت تأیید به خبرگان داده شد و در نهایت راهکارهای ایجاد امنیت اجتماعی مستخرج از نظرات خبرگان بر مبنای نظرات مقام معظم رهبری ارائه گردید.

۵- یافته‌ها

در این بخش ابتدا سخنان مقام معظم رهبری در مورد راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی، استخراج و در قالب شاخص‌ها با ذکر تاریخ، دسته‌بندی و در جدول (۱) آورده شده است:

جدول (۱) راهکارهای ایجاد و گسترش امنیت اجتماعی مستخرج از بیانات مقام معظم رهبری

مؤلفه	راهکار	متن فرمایشات مقام معظم رهبری	آدرس
وحدت مردم	عوامل ایجاد و گسترش امنیت اجتماعی	یکی از عوامل ایجاد امنیت، اتحاد مردم است.	۱۳۷۹/۱۱/۲۵
		لازم است مردم مؤمن و پلدار زلمندان و دیگر شهرها در آن استان و همه جای کشور توجه کافی به نوظد دشمنان داشته باشند و با حفظ یکپارچگی و وحدت اسلامی و ملی، دشمنان ایران و اسلام را ناکام سازند.	۱۳۸۸/۳/۸
		شعبه و سنی، مردم بخش‌های مختلف کشور، طرفداران سلاطین گوناگون سیاسی، همه باید بدانند ملت ایران با وجود این تنوعی که در ملیت و در قومیت و در لغات و سلاطین دارد یک ملت است و یکپارچه است؛ یک واحد است. با همین یک واحد بوده است که می‌تواند از منافع خود، از هویت خود، از حیثیت خود در مقابل دشمن‌ترین دشمنان دفاع کند و دشمن را به حول و قوه الهی به‌ترانو دریاورد.	۱۳۸۷/۲/۱۹
		برادران مسلمان و وحدت اسلامی را بر افتراق مذاهب شیعه و سنی ترجیح دهند و نگذارند اختلاف مذهبی، به اختلاف سنی و روشن و جهت‌گیری منتهی شود.	۱۳۸۸/۲/۲۸
		وحدت اقوام ایرانی، وحدت مذاهب اسلامی، وحدت جریان‌های گوناگون سیاسی، تضمین‌کننده ابهت کشور است.	۱۳۸۸/۲/۲۸
		ما در مسئله وحدت، جدی هستیم. ما اتحاد مسلمین را هم معنا کرده‌ایم. اتحاد مسلمین، به معنای انصراف مسلمین و قرین گوناگون، از عقاید خاص کلامی و فقهی خودشان نیست.	۱۳۶۸/۸/۲۴
		مردم هستند که پشتیبان واقعی نظامند؛ این پشتیبانی، متوقف به اقتصاد است و این اقتصاد هم باید باقی بماند [نخشالله بایستی وحدت کلمه ازین نرود. وحدت کلمه ملت، رمز پیشرفت و آمیختگی است.	۱۳۷۰/۱۲/۱۲
		لبه این کار [ایجاد امنیت] به عبودیت همه ستولان نظام است؛ قوه قضائیه در این مسوولیت با شما شریک است.	۱۳۸۶/۲/۲
		وزارت ارشاد شریک است، صلبوسیا شریک است، دستگاه‌های گوناگون دولتی و غیردولتی شریک است و باید به وظایفشان عمل کند. شما [نیروی نظامی] هم جزو ستولان رده نول کار هستید.	۱۳۷۹/۱۱/۲۵
		یکی از وظایف اصلی شما حفظ همبستگی است. دستگاه‌ها باید همبستگی را حفظ کنند. اگر قوه قضائیه خوب کار کند و وزارت کشور خوب کار کند، سپاه پاسداران خوب کار کند، اما نیروی نظامی نواند خوب کار کند با هم کار کند.	۱۳۶۸/۴/۲۳
وضع قوانین لازم	وضع قوانین لازم	باید با قوانین لازم و تأمین امنیت قضائیه در کشور، بساط تجارز و تمدنی به حقوق مظلومان و مستانفازیه به حیطة مشروع زندگی مردم جمع شود. همه‌کس احساس کند که در برابر ظلم و تمدنی می‌تواند به ملجأ مطمئن پناه برد.	۱۳۸۳/۲/۱۲
		قوانین طوری تنظیم شوند و سیاست‌های اجرایی طوری ترتیب داده شوند که کلرگز، هم احساس امنیت شغلی کند و هم احساس کند که ارزش کلر او فهمیده شده است.	۱۳۸۳/۲/۱۲

مؤلفه	راهکار	متن فرمایشات مقام معظم رهبری	آدرس
عوامل ایجاد و گسترش امنیت اجتماعی	تندگی حضور	... به‌خصوص فرزندان سپهری‌ام باید آملگی‌های لازم را در خود حفظ کنند و با حضور خود در هر مسکنی که حضور آنان در آن لازم است نخستان زیور را مرعوب و منکوب سازند.	۱۳۷۸/۴/۲۲
	حمایت مردم	مردم هم از این خط می‌روند و احساس ستایش ظاهری می‌کنند که بیفتد. آنچه‌ای که تهروری انتقالی باید می‌بوده بود.	۱۳۸۷/۲/۱
حفظ هویت‌ها	حمایت مردم	ملت بزرگ ایران منحصراً جوانان عزیز بود. در کنار هویتیاری، مراتب حرکات دشمن باشند و به‌طور کامل با مأموران همکاری کنند و هرصه را بر عناصر مزدور و خودفروخته دشمن، تنگ نمایند.	۱۳۷۸/۴/۲۲
		کسی که باید در مقابل این‌گونه تلافی‌ها هرشار باشد چیست؟ آن خود مردمانند خود جوانانند خود کارگرانند خود دانشجویانند.	۱۳۷۹/۱/۶
	حفظ هویت‌ها	اگر بخواهید این هویت را به‌صورت کامل برای خودتان تأمین کنید و حفظ کنید. باطنی پایه‌های معارف را در دل‌هایشان مستحکم کنید.	۱۳۸۷/۲/۱۴
		هر مسجوعه انسانی به یک هویت جمعی احتیاج دارد و باید احساس اجتماع و یسگی و هویت جمعی کند. یک هویت جمعی است که با برخورداری از آن هر کشور می‌تواند از همه امکانات خود برای پیشرفت و موفقیت استفاده کند. اگر این احساس هویت جمعی وجود نداشته باشد بسیاری از مشکلات برای آن مسجوعه پیش می‌آید و بسیاری از موفقیت‌ها برای آن‌ها حاصل نخواهد شد؛ یعنی پارمی از موفقیت‌ها در یک کشور جز با احساس هویت جمعی به دست نخواهد آمد.	۱۳۸۰/۸/۱۲
		هویت ملی هر ملت مسجوعه فرهنگها و باورها و خواستها و آرزوها و رفتارهای اوست. یک ملت منمیه یک ملت مرحله یک ملت مؤمن و یک ملت معظه به یاکان درگاه الهی و اهل‌بیت پیغمبر است؛ این جزو فرهنگ و هویتان است؛ هویت ملی که می‌گوییم شامل همه این‌ها هست؛ این‌ها را حفظ کنیم.	۱۳۸۵/۸/۱۸
		یک کشور اگر مرزش مشخص نباشد هویت جمعی و وحدت جمعی ندارد بگذارید مرزها مشخص باشد؛ معلوم باشد. شما کجا بایده آن‌ها کجا هستند.	۱۳۸۳/۸/۲۰
		ریشه‌ها و امیلتها را حفظ کنیم و شلردشکنی نکنیم هویت ملی را به‌شدت مورد ملاحظه قرار دهیم و لریج بنهیم هویت جمعی یک ملت جزو آن چیزهایی است که در تحولات باید دست نخورد. در کتار هویت ملی، یویابیه نشانه برخورداری از آزادی، تحرک و روح وقلیت در میان جمع خود را باید به‌شدت لریج بنهیم و به آن لهیت بنهیم.	۱۳۸۵/۸/۱۸
		لریوز همه تکلیف داریم از هویت جمعی این کشور و این ملت دفاع کنیم. یک مسجوعه عظیم مردمی است با این بار امات منگینی که بر دوش گرفته با این حرکت عظیم و شجاعانه‌ای که در طول این می‌سال این ملت انجام داده این را نگذارید شفته بشود، نگذارید افراد در ملال هم قرار بگیرند.	۱۳۸۸/۳/۲۶
		امت اسلامی در هویت جمعی خود نیز، جدا از وظیفه فردی هر مسلمان، موظف به هفت‌رذقی از خویشن است.	۱۳۸۴/۱۰/۱۹
		سئی و شیعه هرکدام مراسم منمیه خودشان وله آتاب خودشان راه عادت خودشان وله وظایف دینی خودشان را انجام می‌دهند و باید به‌شدت.	۱۳۸۸/۲/۲۹

مؤلفه	راهکار	متن فرمایشات مقام معظم رهبری	آدرس
عوامل ایجاد و گسترش امنیت اجتماعی ترویج و حفظ ارزش‌ها و باورهای دینی		در مسائل داخلی هم تأمین همفکرت اجتماعی و امنیت عمومی و رعایت طبقات ضعیف و محروم، یک رکن اصلی است. همچنان که در سطح حرکت عمومی کشور، اخلاق و روحیات اسلامی و برادری و گذشت و ایثار و بنیه عقلیاتی هست اسلامی هم باید مورد توجه قرار بگیرد.	۱۳۶۸/۵/۱۲
		دنیايي که با تعلیمات ارزشمند پیامبران الهی و با آیات نورانی خدای متعاله برای بشر آراسته و منور شده است، دنیايي شایسته انسان است... دنیايي که در آن انسانها کنار یکدیگر احساس آرامش و امنیت و اطمینان می‌کنند و انسانیت در آن شکوفاست.	۱۳۷۶/۲/۳
		اسلام برای زن دحجابیه را معین کرده است. خود این حجابیه یکی از وسایل امنیت است. با حجاب زن مسلمان هم خود زن مسلمان امنیت پیدا می‌کند و هم مردان مسلمان امنیت پیدا می‌کنند. آنجایی که حجاب را از زنان دور می‌کنند آنجایی که زن را به هرئانی و برهنگی نزدیک می‌کنند، در درجه اول، امنیت از خود زن و در درجه بعد، از مردان و جوانان گرفته خواهد شد. برای این که محیط سالم و دلرایی امنیت باشد زن بولند کار خود را در جامه انجام دهد. مرد هم بولند مسئولیت‌های خود را انجام دهد اسلام حجاب را معین کرده است.	۱۳۷۵/۱۲/۲۰
		اگر ما به اسلام عسک حسیب هم عزت دنیا، هم رفاه مادی، هم قدرت سیاسی، هم آلیش و هم امنیت عمومی برای مردم پدید خواهد آمد.	۱۳۸۰/۳/۱۴
		از لحاظ آمایش منوی و روانی انسان، احساس امنیت و آرامش، باز نقش «ایمان» برجسته است.	۱۳۸۸/۱/۱
		اسلام پیام‌آور امنیت و صلح و سلامت است.	۱۳۸۸/۴/۱۹
		پیغمبر اکرم ﷺ راه‌های سلامت را، راه‌های امنیت را به انسانها نشان داد. این سب سلامت - راه‌های امان، راه‌های آرامش، راه‌های امنیت - مربوط به همه محیط‌هایی است که برای انسان نعمت دارد؛ از محیط درونی و قلبی انسان بگیرد تا محیط جامعه، محیط خانواده، محیط کسبوکار، محیط زندگی جسمی تا محیط‌های بین‌المللی. این آن چیزی است که اسلام به دنبال آن است.	۱۳۸۸/۴/۱۹
		این سد مستحکم هنجار فرهنگی اسلامی را شما دارید حفظ می‌کنید و این بسیار کار خوبی است.	۱۳۸۶/۲/۲

بعد از استخراج و دسته‌بندی نظرات مقام معظم رهبری در مورد امنیت اجتماعی، نتایج در قالب جداول استخراجی به نخبگان این حوزه ارائه شد و موافقت آنان با شاخص‌ها، و میزان اهمیت آن‌ها به دست آمد که نتیجه کلی پرسش‌نامه‌ها در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول (۲) نظر پاسخگویان در مورد بیانات مرتبط با راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی به ترتیب میانگین میزان اهمیت آن‌ها

مؤلفه	متن فرمایشات مقام معظم رهبری	راهکار	موافقت یا شاخص		میانگین میانگین
			خیر	بله	
راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی	اسلام پیام آورش و صلح و سلامت است.	ترویج و حفظ ارزش‌ها و بنیادهای دینی	۷	۲۴	۴,۵
	پیشتر اکرم علیه السلام راههای سلامت را، راههای امنیت را به انسان‌ها نشان داد. این سبب سلام- راههای سلامت راههای آرامش، راههای امنیت- مربوط به همه محیط‌هایی است که برای انسان اهمیت دارد؛ از محیط دورنی و ظاهری انسان بگذرید تا محیط جامعه، محیط خانواده، محیط کسب‌وکار، محیط زندگی جسمی تا محیط‌های بین‌المللی این آن چیزی است که اسلام به دنبال آن است.		۴	۲۹	۴,۵
	اگر ما به اسلام متسک شویم، هم عزت دنیا هم رفاقت مادی، هم قدرت سیاسی، هم آسایش و هم امنیت عمومی برای مردم باید خواهد آمد.		۱۰	۲۵	۴,۴
	لزوم تأسیس آسایش معنوی و روانی انسان احساس امنیت و آرامش، باز نشنیدن طایفه برجسته است.		۶	۲۹	۴,۳
	در مسائل داخلی هم تأمین حفاظت اجتماعی و امنیت عمومی و رعایت طبقات ضعیف و محروم، یک رکن اصلی است همچنان که در سطح حرکت عمومی کشور، اخلاق و روحیات اسلامی و برادری و گذشت و ایثار و پایه اخلاقیات حسنه اسلامی هم باید مورد توجه قرار بگیرد.		۶	۲۷	۴,۲
	دنیایی که با تعلیمات ارزشمند پیامبران الهی و با آیات نورانی خطای معاصی برای بشر آراسته و منور شده است، دنیای شایسته انسان است. دنیایی که در آن انسان‌ها کار یکدیگر احساس آسایش و امنیت و اطمینان می‌کنند و انسجام در آن شگرف‌تر است.		۵	۲۹	۴,۲
	اسلام برای زن و حجاب و معین کرده است خود این حجاب یکی از وسایل امنیت است. با حجاب زن مسلمان هم خود زن مسلمان امنیت پیدا می‌کند و هم مردان مسلمان امنیت پیدا می‌کنند. آنجایی که حجاب را از زنان دور می‌کنند آنجایی که زن را به هر بلایی و فرهنگ نزدیک می‌کنند، در درجه اول، امنیت از خود زن و در درجه بعد از مردان و جوانان گرفته خواهد شد. برای این که محیط سالم و دارای امنیت باشد، زن بپوشد کار خود را در جلسه انجام دهد، مرد هم بپوشد مسرت‌های خود را انجام دهد، اسلام حجاب را معین کرده است.		۶	۲۹	۴,۱
	باید با قوانین لازم و تأمین امنیت قضایی در کشور، بساط تجاوز و تعدی به حقوق مظلومان و دست‌نزداری به حیطه مشروع زندگی مردم جمع شود. هم‌کس احساس کند که در برابر ظلم و تعدی می‌تواند به ملجأ مطمئن پناه برد.		۷	۲۷	۴,۴
	قوانین طوری تنظیم شوند و سیاست‌های اجرایی طوری ترتیب داده شوند که کارگر، هم احساس امنیت شغلی کند و هم احساس کند که فروش کار او فاسد شده است.		۷	۲۷	۴,۱
	یکی از وظایف اصلی شما حفظ هستی‌گر است دستگاه‌ها باید مسلح‌تر و حافظ کنند. اگر ذرات قضاییه خوب کار کند، وزارت کشور خوب کار کند، سید پاسداران خوب کار کند اما نیروی انتظامی نخواهد خوب کار کند، باز هم کار به مسلمان نمی‌رسد. بنابراین، این چند عنصر تشکیل دهنده و به وجود آورنده امنیت باید با هم خوب کار کنند.		۸	۲۵	۴,۷

سال سیزدهم - شماره ۳۹ - زمستان ۱۳۹۵

مؤلفه	متن فرمایشات مقام معظم رهبری	راهکار	موافق با		سیانگین میزان اهمیت
			شخص	پله	
راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی	لقبه این کار [ایجاد امنیت] به عهده همه مسئولان نظام است؛ ثمره قضایه در این مسئولیت با شما شریک است، وزارت ارشاد شریک است، صنایع و معادن شریک است، دستگاههای گوناگون دولتی و غیردولتی شریک هستند و باید به وظایفشان عمل کنند. شما [نبروی انقلابی] هم جزو مسئولان رده اول کار هستید.		۸	۲۵	۴,۴
	روشنها و اصابتها را حفظ کنیم و ضلوعه شکنی نکنیم؛ هویت ملی را به شدت مورد ملاحظه قرار دهیم و ارج بدهیم. هویت جسمی یک ملت جزو آن چیزهایی است که در تحولات باید دست نخورد در کنار هویت ملی، یونانی، مشاطه برخورداری از آزادی، تحرک و روح رقابت در میان جمع خود را باید به شدت ارج بدهیم و به آن اهمیت بدهیم.	حفظ هویتها	۸	۲۵	۴,۵
راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی	هر مسجوعه انسانی به یک هویت جسمی احتیاج دارد و باید احساس اجتماع و بستگی و هویت جسمی کند... یک هویت جسمی است که با برخورداری از آن، هر کشور می تواند از همه امکانات خود برای پیشرفت و موفقیت استفاده کند. اگر این احساس هویت جسمی وجود نداشته باشد بسیاری از مشکلات برای آن مسجوعه پیش می آید و بسیاری از موفقیتها برای آنها حاصل نتواند شد یعنی پاره ای از موفقیتها در یک کشور، جز با احساس هویت جسمی به دست نخواهد آمد.	حفظ هویتها	۸	۲۵	۴,۵
	امروز همه تکلیف داریم از هویت جسمی این کشور و این ملت دفاع کنیم. یک مسجوعه عظیم مردعی است با این بار فاعلت سنگینی که بر دوش گرفته، با این حرکت عظیم و شجاطتهای که در طول این سی سال این ملت انجام داده این را نگه دارد، شغفته بشود، نگه دارد، نگه دارد در مقابل هم قرار بگیرند.		۹	۲۴	۴,۵
	هویت ملی هر ملت، مسجوعه فرهنگها و باورها و خواستهها و آرزوها و رفتارهای فوسند یک ملت مذهبی، یک ملت موجد، یک ملت مؤمن و یک ملت معظه به پاکان درگاه الهی و اهل بیت پیغمبر است. این جزو فرهنگ و هوشیاری است. هویت ملی که می گوییم، شامل همه اینها هست؛ اینها را حفظ کنیم.		۷	۲۷	۴,۴
	اگر بخواهید این هویت را به صورت کامل برای خودتان تأمین کنید و حفظ کنید... بایستی پایه های معارف را در دلچایان مستحکم کنید.		۹	۲۲	۴,۳
	مش و شبهه هرکدام مراسم مذهبی خودشان را، آداب خودشان را، طقبات خودشان را و وظایف دینی خودشان را انجام می دهند و باید بمانند.		۱۱	۲۲	۴,۱
	است اسلامی در هویت جسمی خود تیره، جدا از وظیفه فردی هر مسلمان، موظف به غفلتزدگی از خویششان است.		۹	۲۴	۴
	مردم هم از این خط می روند و احساس معایش قلبی می کنند که بیفتند آنجایی که نبروی انقلابی باید می بود.		۹	۲۵	۴,۱
	... به خصوص فرزندان بسیاری باید آمادگی های لازم را در خود حفظ کنند و با حضور خود در هر صحنه ای که حضور آنان در آن لازم است دشمنان بیرون را مرعوب و متکوب سازند.		۱۱	۲۳	۳,۹
	وحدت اقوام ایرانی و وحدت مذاهب اسلامی، وحدت جریانهای گوناگون سیاسی، تشبیه کننده ایست کشور است.		۷	۲۴	۴,۴
	یکی از عوامل ایجاد امنیت، اتحاد مردم است.		۴	۲۷	۴,۳

راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری

مؤلفه	متن فرمایشات مقام معظم رهبری	راهکار	موافقت یا		بانگین ۶۰٪ سیران ۶۰٪ امعیت
			شاخص	خیر	
			پله	پله	
	شبهه و منسوخ مردم بخش‌های مختلف کشور؛ طرفداران سلاطین گوناگون سیاسی؛ همه باید بفهمند ملت ایران با وجود این تعرضی که در منهد و در قومیت و در اخلاق و سلاطین دارد یک ملت است؛ یکپارچه است؛ یک واحد است. با همین یک واحد بودن است که می‌تواند از منافع خود لذت ببرد؛ خود از حیثیت خود در مقابل دشمن‌ترین دشمنان، دفاع کند و دشمن را به حزن و غم و قوه الهی برساند دریاورد.		۶	۲۵	۴,۳
	پرداران مسلمانان و وحدت اسلامی را بر افتراق مذاهب شبهه و منسوخ ترجیح دهند و نگذارند اختلاف مذاهب به اختلاف شی و روش و جهت‌گیری منتهی شود.		۵	۲۸	۴,۲
	لازم است مردم مؤمن و پندار زاهدان و دیگر شهرها در آن اسلطان و همه جای کشور توجه کافی به تربیت دشمنان داشته باشند و با حفظ یکپارچگی و وحدت اسلامی و ملی، دشمنان ایران و اسلام را تا کام سلاطین.		۸	۲۴	۴,۲
	ما در مسئله وحدت جندی هستیم ما اتحاد مسلمانان را هم معنا کردیم اتحاد مسلمانان به معنای تعریف مسلمانان و ترقی گوناگونه از عقاید خاص کلاسی و فقهی خودشان نیست.		۶	۲۵	۴,۱

بیانات بسیاری از مقام معظم رهبری در زمینه عوامل ارتقای امنیت اجتماعی وجود داشت که خلاصه‌ای از آن‌ها در جدول فوق آورده شده و در قالب ۶ شاخص کلی دسته‌بندی شده و سپس به تأیید نخبگان هم رسیده است. از جمله مهم‌ترین این راهکارها، «ترویج و حفظ ارزش‌ها و باورهای دینی» است که با آوردن ۷ جمله از بیانات مقام معظم رهبری، تأکید ایشان بر حفظ این ارزش‌ها به‌ویژه «تمسک به اسلام و اجرای دستورات الهی» از جمله «رعایت حجاب» را بیان کرده‌ایم.

یکی دیگر از راهکارهای گسترش امنیت اجتماعی، وضع قوانینی است که امنیت همه را تأمین کند. همکاری دستگاه‌های مرتبط با امنیت کشور، اعم از دولتی و غیردولتی و سازمان‌های مسئول، از دیگر راهکارهای مهم ارتقای امنیت اجتماعی است که مقام معظم رهبری هم به آن تأکید کرده‌اند.

«حفظ هویت‌ها» از دیگر راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی است که مقام معظم رهبری هم به‌طور مکرر از آن نام برده و حفظ هویت‌ها را اعم از هویت ملی، هویت جمعی و هویت‌های دینی - مورد تأکید قرار داده‌اند.

آمادگی حضور نیروهای بسیجی و پلیس در جامعه در شرایط لازم و ضروری، برای جلوگیری از ناامنی اجتماعی، خود موجب ارتقای امنیت اجتماعی می‌شود و به‌عنوان یک شاخص، از نظرات رهبری استخراج شده است.

در پایان هم یک شاخص بسیار مهم دیگر که مورد تأکید دائمی مقام معظم رهبری است و در مبانی علمی نیز مورد توجه قرار گرفته است، «وحدت و اتحاد مردم» است؛ به‌نحوی که اقوام، مردم مؤمن و صاحبان ادیان و مذاهب مختلف، وحدت و یکپارچگی خود را حفظ کنند تا امنیت اجتماعی خدشه‌دار نشود.

جدول (۳) نظر پاسخگویان در مورد مؤلفه‌ها و شاخص‌های ارتقای امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری به ترتیب میانگین میزان اهمیت

مؤلفه	ردیف	شاخص	میانگین
راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی	۱	همکاری دستگاه‌های مرتبط با امنیت	۴٫۵
	۲	حفظ هویت‌ها	۴٫۳
	۳	ترویج و حفظ ارزش‌ها و باورهای دینی	۴٫۳
	۴	وضع قوانین لازم	۴٫۲
	۵	وحدت مردم	۴٫۲
	۶	آمادگی حضور در شرایط لازم	۴

شش شاخص برای راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی مورد تأیید قرار گرفته است که از نظر پاسخگویان، مهم‌ترین آن‌ها به ترتیب «همکاری دستگاه‌های مختلف»، «حفظ هویت‌ها»، «ترویج و حفظ ارزش‌ها و باورهای دینی»، «وضع قوانین لازم»، «وحدت مردم» و «آمادگی حضور در شرایط لازم» است.

۶- بحث و نتیجه‌گیری

در این مقاله، که با استفاده از روش تحلیل محتوا به بررسی دیدگاه مقام معظم رهبری در مورد راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی پرداخته شده است. نتایج به‌دست آمده از طریق دسته‌بندی بیانات مقام معظم رهبری در این مورد و تأیید نخبگان مرتبط با موضوع امنیت، نشان می‌دهند

که چندین راهکار مهم، به مسئولان و متولیان امر برای ایجاد و توسعه امنیت اجتماعی توصیه شده است که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از: «همکاری کلیه دستگاه‌های مرتبط با برقراری امنیت» - از جمله: سپاه، بسیج، ناجا و قوه قضائیه - «ترویج و حفظ ارزش‌ها و باورهای دینی به‌ویژه تمسک به اسلام و توجه به فرمان‌ها و دستورات دینی در رفتارهای اجتماعی»، «وضع قوانین موردنیاز در دفاع از حقوق مظلومان»، «حفظ هویت جمعی و ملی»، «وحدت مردم اعم از اقوام، مذاهب و جریان‌های سیاسی»، «اعمال قدرت و قاطعیت و نداشتن تردید و تزلزل در اقدام از سوی مسئولان در برابر متخلفین از قانون و عناصر مفسد و محارب»، «مبارزه با متخلفان و مجرمان و پیشگیری از جرم»، «اعمال قانون»، «هوشیاری و پیگیری مسئولان در اجرای حق و عدالت و اجتناب از تبعیض»، «ایجاد امنیت برای همه آحاد ملت با هر مذهب، دین، گرایش سیاسی و هر سلیقه‌ای».

بر این اساس، دیدگاه مقام معظم رهبری در مورد راهکارهای ارتقای امنیت اجتماعی، دیدگاهی جامع و کامل است، زیرا ایشان تولید و حفظ امنیت را وظیفه یک دستگاه یا سازمان نمی‌دانند، بلکه آن را برآیند فعالیت مشترک تمام نظام‌ها و سازمان‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی می‌دانند و از این رو برای تأمین آن هم باید تمام دستگاه‌ها و سازمان‌ها حتی افراد خانواده‌ها دخیل باشند و احساس تکلیف کنند و نقش خود را بشناسند و به آن عمل کنند. این در حالی است که نظریات غربی، حاکمیت را در درجه اول، مسئول امنیت اجتماعی گروه‌ها می‌دانند و بعد از آن خود گروه‌ها قرار می‌گیرند که باید در حفظ هویت خود در مقابل سایر گروه‌ها بکوشند.

در نهایت می‌توان به این نتیجه رسید که با بهره‌گیری از نظریه بومی اسلامی - ایرانی موجود در مورد راهکار ارتقای امنیت اجتماعی، مسئولان می‌توانند در این زمینه برنامه‌ریزی کنند و مطابق با آن، وظایف هر یک از بخش‌ها را مشخص و در جهت ارتقای امنیت اجتماعی کوشش نمایند.

راهکارهای ارتقای «امنیت اجتماعی» از دیدگاه مقام معظم رهبری

۷- پیشنهادات

براساس آنچه از دیدگاه مقام معظم رهبری در این مقاله ارائه شد، می‌توان پیشنهادهای زیر را در جهت ارتقا و گسترش امنیت اجتماعی در جامعه ارائه داد:

- تلاش مسئولان فرهنگی و نهادهای اجتماعی از جمله مدارس در ترویج و نهادینه کردن ارزش‌های اسلامی؛ زیرا همین امر موجب افزایش احساس امنیت مردم جامعه و ارتقای سطح امنیت اجتماعی در جامعه خواهد شد.

- همکاری دستگاه‌های مختلف تأمین‌کننده امنیت اجتماعی که خود موجب هم‌افزایی قدرت آن‌ها در ارتقای این امر مهم در جامعه می‌شود. این همکاری می‌تواند با هدایت و راهنمایی یک دستگاه مهم‌تر مانند ستاد مشترک کل قوا، صورت پذیرد.

- اهمیت دادن به حفظ هویت گروه‌ها، و مبارزه با برنامه‌هایی که بعضاً در جهت تهدید هویت جمعی یک گروه به‌کار می‌رود. نقش رسانه‌ها در این زمینه بسیار مهم است.

- آگاهی‌بخشی به مردم در مورد توطئه‌های دشمنان در جهت تخریب هویت گروه‌ها و ایجاد اختلاف و دودستگی در بین گروه‌های مختلف، به‌ویژه ایجاد تفرقه بین شیعه و سنی.

- آمادگی نیروهای مسلح، به‌ویژه پلیس به‌منظور مبارزه با هرگونه اقدامی که موجب تضعیف وحدت بین گروه‌های مختلف اجتماعی شود.

منابع

- قرآن کریم (بر اساس ترجمه استاد محمد مهدی فولادوند، تهران: نشر شاهد، ۱۳۸۶)
- نهج البلاغه (بر اساس ترجمه محمد دشتی تهران: مشرقین، ۱۳۷۹).
- ابن شعبه، حسن بن علی (۱۳۸۲)، تحف العقول، تهران: مؤسسه امیر کبیر.
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۹). «امنیت عمومی در اندیشه و بیانات مقام معظم رهبری»، فصلنامه دانش انتظامی، سال دوازدهم، شماره ۲، صص ۲۰ تا ۴۸.
- تیممی آمدی، عبدالواحد بن محمد (۱۳۶۶). تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، مصحح مصطفی درایتی، قم: دفتر تبلیغات، چاپ اول.
- جاویدی، مجتبی (۱۳۸۹). امنیت اخلاقی از دیدگاه رهبری، تهران: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- دلاور، علی (۱۳۷۶). مبانی نظری و علمی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران: رشد.
- راغب اصفهانی، ابوالقاسم (۱۴۰۴ق). المفردات فی غریب القرآن، تهران: دفتر نشر کتاب.
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۱). درآمدی بر دائرةالمعارف علوم اجتماعی، تهران: مؤسسه کیهان.
- فرید، مرتضی (۱۳۷۴). الحدیث روایات ترتیبی از مکتب اهل بیت (علیهم السلام)، تهران: فرهنگ اسلامی.
- گروسی، سعیده (۱۳۸۸). بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت، تهران: مرکز تحقیقات و مطالعات صداوسیما.
- مارشال، کاترین و گرچن راسمن (۱۳۷۷). روش تحقیق کیفی، ترجمه علی پارسائیان و سیدمحمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی، چاپ دوم.
- المصطفوی، حسن (۱۳۶۵). التحقیق فی کلمات القرآن، تهران: وزارت ارشاد، جلد ۷ و ۸.
- معاونت تربیت و آموزش ناجا (۱۳۸۹). امنیت انتظامی از منظر فرماندهی معظم کل قوا، تهران: معاونت تربیت و آموزش ناجا.
- هاشمیان فر، سیدعلی (۱۳۸۸). امنیت در اسلام، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- بیانات مقام معظم رهبری به ترتیب سابقه تاریخی:
- «پیام به ملت شریف ایران، در پایان چهلمین روز ارتحال حضرت امام خمینی»، ۱۳۶۸/۰۴/۲۳.
- «مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری حجت الاسلام هاشمی رفسنجانی»، ۱۳۶۸/۰۵/۱۲.

- «بیانات در دیدار با میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، روحانیون و مسئولان و ائمه جمعه و برادران اهل تسنن و تشیع استان‌های کردستان و کرمانشاه و جمعی از اқشار مختلف مردم قزوین، مبارکه، سرخه و خواف»، ۱۳۳۸/۰۷/۲۴.
- «بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری»، ۱۳۷۰/۱۲/۱۲.
- «بیانات در دیدار جمعی از اعضای نیروی انتظامی، کارکنان سازمان تأمین اجتماعی، سازمان بهزیستی و اساتید و دانشجویان دانشگاه‌ها»، ۱۳۷۳/۰۴/۲۹.
- «بیانات در اجتماع زنان خوزستان»، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.
- «بیانات در اجتماع نیروهای شرکت کننده در مانور عظیم طریق القدس»، ۱۳۷۶/۰۲/۰۳.
- «پیام به ملت رشید ایران»، ۱۳۷۸/۰۴/۲۲.
- «بیانات در اجتماع بزرگ زائران و مجاوران امام رضا (علیه السلام) در مشهد مقدس»، ۱۳۷۹/۰۱/۰۶.
- «بیانات در دیدار اعضای شورای تأمین استان‌ها»، ۱۳۷۹/۱۱/۲۵.
- «بیانات در اجتماع زائران مرقد مطهر امام خمینی»، ۱۳۸۰/۰۳/۱۴.
- «بیانات در دیدار جوانان استان اصفهان»، ۱۳۸۰/۰۸/۱۲.
- «بیانات در دیدار معلمان و کارگران»، ۱۳۸۳/۰۲/۱۲.
- «بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت»، ۱۳۸۳/۰۸/۲۰.
- «پیام به حجاج بیت‌الله الحرام»، ۱۳۸۴/۱۰/۱۹.
- «بیانات در دیدار با دانشجویان»، ۱۳۸۵/۰۸/۱۸.
- «بیانات در دیدار فرماندهان نیروی انتظامی»، ۱۳۸۶/۲/۲.
- «بیانات در دیدار فرماندهان عالی و مسئولان نیروی انتظامی»، ۱۳۸۷/۲/۱.
- «بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های شیراز»، ۱۳۸۷/۰۲/۱۴.
- «بیانات در دیدار عمومی مردم لار»، ۱۳۸۷/۰۲/۱۹.
- «بیانات در دیدار مردم بیچاره»، ۱۳۸۸/۰۲/۲۸.
- «بیانات در دیدار مردم سقز»، ۱۳۸۸/۰۲/۲۹.
- «پیام برای حادثه خونین تروریستی در زاهدان»، ۱۳۸۸/۰۳/۰۸.
- «بیانات در دیدار نمایندگان و نامزدهای دهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری»، ۱۳۸۸/۰۳/۲۶.
- «بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی»، ۱۳۸۹/۰۱/۰۱.
- «بیانات در دیدار مسئولان نظام در روز عید مبعث»، ۱۳۸۹/۰۴/۱۹.

Archive SID